

NEEMT DE INKOMENS- ONGELIJKHEID IN DE WERELD TOE OF AF?

door
Emiel Vervliet

MO* PAPER

nummer 16 – januari 2008

www.mo.be

MO* papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. MO* papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO* papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Redactieraad MO* papers: Bart Bode (Broederlijk Delen), Gerrit De Vylder (Lessius Hogeschool Antwerpen), Ann Cassiman (Departement Sociale en Culturele Antropologie, KU Leuven), Nathalie Holvoet (Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer Universiteit Antwerpen), Jan Vannoppen (Velt), Rudy De Meyer (11.11.11), Bart Horemans (11.11.11), Catherine Vuylsteke (De Morgen), Gie Goris (MO*), Lieve De Meyer (eindredactie), Emiel Vervliet (hoofdredacteur).

Emiel Vervliet is hoofdredacteur van de MO* papers en docent aan de Sociale Hogeschool van Heverlee.

Informatie: mopaper@mo.be of MO* paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Suggesties: emiel.vervliet@mo.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het maandblad MO* en van de mondiale nieuwssite www.mo.be (i.s.m. het nieuwsagentschap IPS-Vlaanderen).

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

[inleiding]

Wie op 16 september 2007 in de zoekmachine van Google *The rich are getting richer, the poor are getting poorer* intikte, kreeg 813.000 hits. Het thema staat in de belangstelling en de antwoorden lopen ver uiteen. Voor velen is toenemende inkomensongelijkheid een artikel van het geloof geworden en hoeft de stelling niet meer bewezen te worden. Zij baseren zich daarbij vooral op de groter wordende verschillen tussen de rijkste en de armste landen. De Wereldbank nuanceert deze stelling. De inkomensverschillen mogen dan al groter geworden, tegelijk is het aantal mensen dat onder de absolute armoedegrens leeft, sterk gedaald en zijn niet-monetaire inkomensindicatoren zoals levensverwachting en alfabetiseringsgraad in de lage-inkomenslanden sterk verbeterd. Maar zeker bij de daling van het aantal mensen onder de armoedegrens van één dollar per dag kunnen we ons wel vragen stellen, zoals blijkt uit de meest recente koopkrachtvergelijking tussen landen van de Wereldbank zelf (december 2007).

ONGELIJKHEID: SOMS ZIE JE ZE EN SOMS OOK NIET

We kunnen de inkomensongelijkheid in de wereld op minstens drie manieren benaderen:

- ❖ we kunnen de ongelijkheid tussen landen of groepen van landen meten (beter is wellicht te spreken van ramen of schatten);
- ❖ we kunnen de ongelijkheid in individuele landen meten en dan de metingen van verschillende jaren met elkaar vergelijken;
- ❖ we kunnen de wereldwijde ongelijkheid tussen alle bewoners van de aarde meten.

Elk van deze drie maatstaven heeft zijn eigen technische problemen: Hoe meten we op betrouwbare wijze de inkomens en de inkomensverdeling? Hoe bepalen we een armoedenorm? Bovendien zijn de resultaten van de metingen ook vatbaar voor uiteenlopende politieke interpretaties.

Ongelijkheid tussen landen

Indicatoren van de ongelijkheid tussen landen (of categorieën van landen) geven het meeste voedsel aan de stelling dat de rijken rijker en de armen armer worden. In 1987 was Tsjaad het land met het laagste Bruto Nationaal Inkomen of BNI per inwoner (een juistere benaming voor het vroegere BNP); de VS was het land met het hoogste inkomen. In Tsjaad lag het BNI/inwoner op 150 dollar, in de VS op 18.530 dollar. Dat gaf een verhouding van 1 (Tsjaad) op 150 (VS). In 2005 was Congo (Kinshasa) het armste land, met een BNI per inwoner van 123 dollar; Zwitserland was het rijkste land, met een BNI per inwoner van 49.351 dollar. Dat gaf een verhouding van 1 (DR Congo) tot 401 (Zwitserland).

Nu is een vergelijking van de uitersten niet de beste manier om een inkomensverhouding te berekenen. Beter is het om bijvoorbeeld de twintig procent laagste inkomens te vergelijken met de twintig procent hoogste, omdat we dan toch al een groter deel van de wereldbevolking vergelijken. Dat gebeurde voor het eerst in het Rapport over de Menselijke Ontwikkeling van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties UNDP van 1990 en werd later regelmatig herhaald.

BNI/inwoner	1960	1997
Gemiddeld inkomen in de twintig procent armste landen	1	1
Gemiddeld inkomen in de twintig procent rijkste landen	30	74

Een eerste bedenking hierbij betreft de meeteenheid. De meting gaat uit van het inkomen per inwoner in dollars aan de koers op de wisselmarkt (economen spreken over ‘lopende dollars’), maar die dollars hebben niet in alle landen dezelfde koopkracht. Iedere toerist die Turkije en Zwitserland heeft bezocht, weet dat de koopkracht van een dollar (of een euro) in die twee landen zeer ongelijk is. De meeste prijzen liggen in Zwitserland veel hoger dan in Turkije en dus kan je met duizend dollar in Zwitserland een veel kleiner pakket goederen kopen dan in Turkije. Over het algemeen ligt de koopkracht van een bepaald inkomen in dollars in landen met lage of middelhoge inkomens hoger dan in de rijke of hoge-inkomenslanden. Economen corrigeren dit door het BNI per inwoner in dollars aan koopkrachtpariteit te berekenen. In de volgende tabel herberekenen we de cijfers van UNDP door rekening te houden met verschillen in prijsniveaus en koopkracht tussen landen.

BNI/inwoner in dollars aan koopkrachtpariteit	1960	1997
Gemiddeld inkomen in de twintig procent armste landen	1	1
Gemiddeld inkomen in de twintig procent rijkste landen	11	15

Op die manier daalt de maat van de ongelijkheid, maar de trend blijft dezelfde: de ongelijkheid in de wereld is de voorbije veertig jaar groter geworden.

De econoom Sanjay Reddy en de filosoof Thomas Pogge, beiden werkzaam aan de Columbia Universiteit in New York, hebben problemen met het gebruik van de koopkrachtpariteit om armoede in landen met verschillende munteenheden en prijsniveaus te vergelijken. Ze vinden dat deze methode de koopkracht van de armen overschat. Vergelijkingen in koopkrachtpariteit houden rekening met het prijsniveau van alle goederen en diensten. Maar mensen met een laag inkomen consumeren vooral levensnoodzakelijke goederen zoals voedsel en besteden daaraan een relatief groot deel van hun inkomen. Westerse toeristen denken dat derdewereldlanden goedkoop zijn en dat de prijzen er laag liggen, maar dat komt omdat ze zich baseren op de prijzen die zij als toerist betalen voor diensten als maaltijden in restaurants of vervoer. Die prijzen zijn inderdaad laag in vergelijking vergeleken met de hoge inkomens in de thuislanden van de toeristen. Daardoor ontstaat de verkeerde indruk dat het leven voor de mensen in de ontwikkelingslanden in het algemeen goedkoop is. Maar de prijzen voor basisvoedsel zijn voor de bewoners van die landen vrij hoog in verhouding tot hun inkomen. Als we aannemen dat Pogge en Reddy minstens voor een deel gelijk hebben, ligt de maat van inkomensongelijkheid tussen landen ergens in het midden tussen de berekening op basis van lopende dollars en die op basis van koopkrachtdollars, maar verandert er niets aan de conclusie dat de ongelijkheid groter is geworden.

Ongelijkheid in landen

De ongelijkheid binnen landen wordt meestal weergegeven door de Ginicoëfficiënt te berekenen. Dat is een getal 0 en 100 of tussen 0,00 en 1,00. Een Ginicoëfficiënt van 0 betekent dat er geen inkomensongelijkheid is: alle gezinnen beschikken over hetzelfde

inkomen. Een 'Gini' van 1 betekent een extreme inkomensongelijkheid: één gezin beschikt over het totale nationale inkomen. In werkelijkheid zal de Gini dus altijd tussen die twee extremen liggen. In metingen tussen 1995 en 2000 hadden de West-Europese landen en ook Canada een coëfficiënt tussen 0,25 en 0,30. Dat was een lichte stijging in vergelijking met de jaren 1980-1985. De Verenigde Staten en Groot-Brittannië kwamen in de buurt van 0,40 tot 0,50, ook al een stijging tegenover de jaren 1980. Rusland, Brazilië en Mexico hadden in de jaren 1995-2000 een coëfficiënt van 0,50 en meer. In Rusland is de inkomensongelijkheid zonder twijfel nog verder gestegen, maar in Brazilië zou de laatste jaren een einde gekomen zijn aan een periode van tientallen jaren van stijgende ongelijkheid. Het beeld in Azië is verdeeld. Er zijn landen waar de ongelijkheid is toegenomen en andere landen waar ze is gedaald.

Naast de Ginicoëfficiënt wordt ook dikwijls de quintielverdeling gebruikt. Die vergelijkt het gemiddelde inkomen van de twintig procent hoogste inkomens met dat van de twintig procent laagste inkomens. Veronderstel dat het gemiddelde inkomen in het topquintiel 10.000 dollar per jaar bedraagt en in het bodemquintiel 2.000 dollar, dan is de quintielratio 5. Hoe hoger deze ratio, hoe groter de inkomensongelijkheid. We kunnen de quintielverdelingen van verschillende landen met elkaar vergelijken of de verdeling van een land in verschillende meetjaren met elkaar vergelijken, om dan uitspraken te doen over de evolutie van de inkomensongelijkheid.

Mondiale ongelijkheid tussen mensen

Als we het principe van John Lennon (*Imagine there are no countries*) toepassen, kunnen we proberen de evolutie van de inkomensverdeling tussen alle aardbewoners te schatten. Dat is een correctie op de eerste methode die het gemiddelde inkomen van landen vergelijkt zonder rekening te houden met de grootte van de bevolking in die landen. China met 1,3 miljard inwoners en Lesotho met 2 miljoen gelden als twee landen. Maar een wijziging in de situatie in China, bijvoorbeeld een groei van de inkomens, een daling van de extreme armoede of een toename van de nationale ongelijkheid, beïnvloedt 650 keer meer mensen dan in Lesotho en moet dus zwaarder wegen in de beoordeling.

Verschillende economen hebben met ingewikkelde statistische methodes geprobeerd om een Ginicoëfficiënt voor de wereld te berekenen, al dan niet in opdracht van de Wereldbank. Er bestaat overeenstemming over de stelling dat de wereldwijde ongelijkheid tussen 1960 en het midden van de jaren 1990 is gestegen: de Ginicoëfficiënt evolueerde van 0,64 in 1980 naar 0,67 in 1980 en 0,66 in 1993. Maar sinds het einde van de jaren 1990 zou de wereldwijde ongelijkheid gedaald zijn. We hoeven hier haast niet te vermelden dat niet iedereen het hiermee eens is. Zij die tot de conclusie komen dat de inkomensongelijkheid gedaald is, geven toe dat die positieve trend vooral het gevolg is van de hoge groei in bevolkingsrijke landen als China, India en Vietnam. Maar daar leven wel 2,5 miljard mensen of de helft van de bevolking van de lage- en middeninkomenslanden en dat mag toch wel wat zwaarder doorwegen in de balans. Het is misschien wat moeilijk om volgen en nog moeilijker te geloven, maar een groeiende inkomensongelijkheid in China en India (zie verder) kan samengaan met een dalende inkomensongelijkheid op wereldvlak, omdat de gemiddelde inkomens in die twee mensenrijke landen sneller stijgen dan in de rest van de wereld en die landen dus een inhaalbeweging uitvoeren.

Het onderstaande overzicht bevat een samenvatting van de hoofdkenmerken van de drie benaderingen. Het valt niet gemakkelijk te zeggen welke benadering de beste is. Vanuit het oogpunt van de mensheid als geheel is de derde benadering met de mondiale Ginicoëfficiënt de interessantste. Maar vanuit het oogpunt van de individuele burger van een land en in de beoordeling van het ontwikkelingsbeleid van een land (positief wanneer armoedebestrijding en inkomensherverdeling samen gaan met economische groei) geeft de tweede benadering de interessantste informatie, meer dan nog de eerste.

Het begrip inkomensongelijkheid	Ongelijkheid tussen landen	Ongelijkheid in landen	Wereldwijde ongelijkheid
Wat wordt gemeten?	De ongelijkheid in gemiddelde inkomens tussen landen	Ongelijkheid tussen rijk en arm in een land	Ongelijkheid tussen rijk en arm, ongeacht het land waar ze wonen
Trend van de ramingen	Grotere ongelijkheid	Grotere ongelijkheid in sommige landen, stabiele inkomensverdeling of zelfs grotere gelijkheid in andere landen	Daling van de ongelijkheid – onder voorbehoud

De index voor menselijke ontwikkeling

Sinds een vijftiental jaar stelt UNDP voor bijna alle landen van de wereld de *Human Development Index* op. Het gaat om een samengestelde index tussen 0 en 1 die het BNI per inwoner aan koopkrachtpariteit, de levensverwachting bij de geboorte, de alfabetiseringsgraad bij volwassenen en de graad van schoolbezoek bij kinderen en jongeren in één getal samenvat. Een HDI beneden de 0,500 wijst op een lage graad van menselijke ontwikkeling, boven 0,800 spreekt UNDP van een hoge graad van menselijke ontwikkeling.

De HDI is een aanvulling en verrijking van de BNP-indicator. De evolutie in de tijd wijst op een sterke verbetering van niet-monetaire inkomenselementen zoals gezondheid en onderwijs in het Zuiden. Als we de gemiddelde inkomens van Egypte en de VS uit 1965 vergelijken met die van 1999, is het duidelijk dat Egypte achterblijft en dat de inkomensongelijkheid groter is geworden. Maar inzake levensverwachting is er zonder twijfel sprake van een inhaalbeweging. In 1960 lag de gemiddelde levensverwachting in de VS op 69 jaar, in Egypte op 48 jaar – een verschil van 21 jaar. In 1999 was de gemiddelde levensverwachting in de VS gelijk aan 75 jaar, in Egypte was dat toen 66 jaar – het verschil was gedaald tot 9 jaar. In zijn rapport over de menselijke ontwikkeling van 2007 wijst UNDP overigens op de grote vooruitgang inzake levensverwachting en onderwijs: de gemiddelde levensverwachting in de wereld is het voorbije decennium met drie jaar gestegen en er is veel vooruitgang gemaakt inzake onderwijs en gezondheidszorg. Bijlage 1 toont de evolutie van de HDI tussen 1975 en 2005. De meeste landen laten een stijging zien, en soms is die opmerkelijk groot, zoals in China en India. Maar er zijn ook landen waar de graad van menselijke ontwikkeling is gedaald, zoals Zimbabwe en de Democratische Republiek Congo (Kinshasa).

Eén of twee dollar per dag

In de discussie over de inkomensongelijkheid in de wereld wordt vaak ook verwezen naar schattingen over het aantal mensen dat in extreme armoede leeft – dat wil zeggen moet leven van minder dan één dollar per dag – of ‘gewoon’ in armoede leeft – moet rondkomen met minder dan twee dollar per dag. Volgens de Wereldbank zijn zowel het percentage als het totale aantal mensen dat in extreme armoede leeft tussen 1981 en 2001 sterk gedaald. Het totale aantal zou recentelijk zelfs onder het miljard zijn gezakt. UNDP bevestigt in zijn rapport van 2007 deze trend: “in 1990 moest nog twintig procent van de wereldbevolking rondkomen met minder dan één dollar per dag, nu is dat gedaald tot achttien procent.”

Aandeel van mensen dat leeft van minder dan één dollar per dag (in procent)		
	1981	2001
Zwart-Afrika	41,6	46,5
Zuid-Azië	51,5	31,1
(waarvan China)	(61,0)	(16,6)
Oost-Azië en Zuidzee	55,6	15,6
Latijns-Amerika	9,7	9,5
Oost-Europa en Centraal-Azië	0,3	3,7
Midden-Oosten en Noord-Afrika	5,1	2,4
Wereld	39,5	21,3
Totaal aantal (in miljard)	1,45	1,1

Hoe is de Wereldbank gekomen aan de norm van ‘één dollar per dag’? De beslissing om het aantal armen te tellen, werd genomen tijdens de voorbereidende werken voor het *World Development Report* van 1990. Als uitgangspunt werden 33 bestaande nationale armoedegrenzen genomen. In India werd iemand als arm beschouwd, wanneer die persoon niet genoeg verdiende om elke dag voedsel met een energetische waarde van 2.250 kcal te kopen. Op het platteland waren daarvoor in 1960 vijftien roepies per dag nodig. De Wereldbank zette die nationale roepies om in een gemeenschappelijke eenheid. Vijftien roepies op het Indiase platteland in 1960 werd gelijkgesteld met 23,14 dollar per maand in de Verenigde Staten in 1985. Maar de Indiase norm werd te laag gevonden. Berekeningen voor Indonesië, Bangladesh, Kenia, Tanzania en Marokko gaven een armoedegrens in de buurt van 31 dollar per maand en daarmee was de armoedegrens van één dollar per dag geboren. De ééndollarnorm werd in 1993 bijgesteld tot 1,08 dollar, wat in prijzen van vandaag ongeveer neerkomt op 1,60 dollar per dag.

Ook hier is er kritiek op het concept en op de berekeningswijze. Reddy en Pogge (zie hoger) vinden dat de ééndollarnorm geen conceptuele basis heeft. De norm is niet gebaseerd op wat het precies betekent om extreem arm te zijn, zoals permanent ondervoeding kennen of geen onderdak of andere noodzakelijke goederen hebben. Zij vinden dat er voor alle landen een armoededefinitie moet worden opgesteld in termen van het noodzakelijke voedselpakket per dag of andere basisbehoeften. Pas als we het ruwweg eens zijn over de goederen en diensten waarover iemand minstens zou moeten beschikken, kunnen we dat voor elk land vertalen in een geldsom. Alleen met die methode kunnen we op een zinvolle manier een schatting maken van het aantal armen in de wereld.

Twijfels over de cijfers voor China en India

In december 2007 publiceerde de Wereldbank de resultaten van een wereldwijde vergelijking van de koopkracht, het *International Comparison Program*. Dat programma noteerde de prijzen van meer dan duizend goederen en diensten in 146 landen. Op basis hiervan werd een BNI per inwoner in koopkrachtpariteit berekend. Het was het eerste onderzoek waaraan China zijn medewerking verleende – eerdere cijfers voor China waren altijd gebaseerd op een wetenschappelijke paper uit 1986. Ook India heeft voor het eerst sinds 1985 volop aan het onderzoek meegewerkt. Uit de eerste resultaten blijkt dat het gemiddelde inkomen per inwoner in koopkrachtpariteit in China en India tot nu toe is overschat.

Bruto Nationaal Inkomen per inwoner en per jaar in koopkrachtpariteit		
	International Comparison Program	Eerdere ramingen Hier: Human Development Report 2007-2008 (UNDP)
China	4.091 dollar	6.757 dollar
India	2.126 dollar	3.452 dollar

Als de koopkracht van het gemiddelde nationale inkomen per inwoner in China 25 procent lager ligt dan eerder gedacht en in India zelfs 38 procent, betekent dit dat er in die twee landen waarschijnlijk meer armen of extreem armen zijn dan tot nu toe werd gedacht. We moeten de cijfers over de gunstige evolutie tussen 1981 en 2001 dus sterk nuanceren. Dat er in 2005 meer extreem armen in China en India leefden dan gedacht, betekent overigens niet dat het aantal niet kan gedaald zijn! Albert Keidel is een econoom die voor de *Carnegie Endowment for International Peace* studies maakt over de Chinese economie. In *De Morgen* van 20 december 2007 zegt hij: "Maar betekent het nieuwe cijfer van 300 miljoen (mensen onder de ééndollargrens) dat er de voorbije decennia op dat vlak niets is gebeurd in China? Neen... De begincijfers waren ook al fout. Het ging toen niet om ongeveer 250 miljoen mensen, maar om dubbel zoveel mensen. Er is wel degelijk een inspanning geleverd, maar we zagen bijvoorbeeld dat de armoedebestrijding in 1996-1997 stokte en dat de armoede in de jaren die volgden zelfs toenam. Pas in 2001-2002 zien we een herneming van de afname... Het fundamentele probleem is dat de rurale economie niet wordt gezien als een integraal onderdeel van de totale economie, waarbij evengoed als voor de rest inspanningen worden geleverd om de winsten te maximaliseren en daar met dat doel voldoende in te investeren..."

In het rapport van december wijst de Wereldbank op de grote methodologische problemen om inkomens en koopkracht te meten in reusachtige landen zoals Brazilië, China, India of Rusland. De afstanden zijn ontzaglijk groot en de plattelandsgebieden zijn soms dun bevolkt. Daarom zijn in China enkel metingen uitgevoerd in elf grote steden en het omliggende platteland, in Brazilië werd enkel in de steden gemeten gedaan. De resultaten werden dan omgezet (geëxtrapoleerd) naar de rurale gebieden. Het is dus best mogelijk dat de cijfers later nog verbeterd moeten worden, wanneer meer gedetailleerde studies over afgelegen gebieden beschikbaar komen.

Hoe meten we het inkomen?

Het meten van inkomens en inkomensverschillen gebeurt door gezinnen tijdens enquêtes naar hun inkomen te vragen. De EU-SILC (*European Union – Statistics on Income and Living Conditions*) is een jaarlijkse enquête die in alle lidstaten van de Europese Unie volgens dezelfde methodologie wordt uitgevoerd. In België worden ongeveer 5.000 gezinnen (11.000 personen) ondervraagd en opgevolgd tot een maximum van vier opeenvolgende jaren. De verwerking van de resultaten neemt uiteraard veel tijd in beslag. De enquête voor 2005 leidde tot het besluit dat 14,7 procent van de Belgische bevolking arm is. Het Europese gemiddelde lag op 16 procent. Arm zijn betekent: minder dan 60 procent van het mediaan inkomen van een vergelijkbaar gezin ter beschikking hebben. Het mediaan inkomen is het inkomen dat net in het midden van het aantal ondervraagde gezinnen ligt. Als er bijvoorbeeld 4.985 gezinnen aan de enquête deelnemen, is het mediaan inkomen dat van het 2.493e gezin. Voor een alleenstaande betekende armoede in 2005 dat zijn of haar inkomen niet hoger lag dan 822 euro per maand, voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen lag de armoedegrens op 1.726 euro per maand. De Ginicoëfficiënt bedroeg 0,28 en daarmee hoort België nog altijd bij de Europese landen met de laagste graad van inkomensongelijkheid.

In midden- en lage-inkomenslanden vragen enquêtes meestal naar het verbruik en dat wordt dan in een inkomen omgezet. Dat is om verschillende redenen in die landen een betere methode. Een groter deel van de gezinnen werkt daar in de landbouw en die gezinnen verbruiken zelf een deel van wat ze produceren. Door in het algemeen naar het inkomen te vragen, zou dit deel van het inkomen niet meegerekend of ondergewaardeerd worden. Verder is het inkomen moeilijker te bepalen bij mensen die in de informele sector werken. Ten slotte krijgen onderzoekers ook eerlijker antwoorden wanneer ze vragen stellen over het verbruik.

INKOMENSONGELIJKHEID IN AZIE

Volgens de Aziatische Ontwikkelingsbank (ADB) is het ontwikkelingsproces in Azië tussen 1960 en 1980 gekenmerkt door twee tendensen. De landen kenden een sterk uiteenlopende ontwikkeling, met een snel groeiende economie in Zuidoost-Azië en een traag groeiende economie in Zuid-Azië. Tegelijk kenden beide groepen van landen een relatief laag niveau van inkomensongelijkheid, zeker in vergelijking met Latijns-Amerika. Sinds 1990 versnelt de economische groei ook in Zuid-Azië, maar zien we ook een toename van de ongelijkheid in 15 van de 21 landen waarvoor betrouwbare gegevens beschikbaar zijn. Tegelijk is het aantal extreem armen (die moeten rondkomen met minder dan één dollar per dag) toch gedaald. We kunnen de hele ontwikkeling als volgt samenvatten: *the rich are getting rich faster than the poor*. De rijken worden dus sneller rijker dan de armen minder arm worden. De inkomensongelijkheid in de regio blijft lager dan in andere werelddelen, maar toch meent de ADB dat de regeringen waakzaam moeten zijn. Er zijn immers aanwijzingen dat de ongelijkheid ook groeit op het gebied van niet-monetaire inkomensvormen. De bank geeft het voorbeeld van de toegang tot gezondheidszorg en de gezondheidsindicatoren in China: op dat vlak worden de verschillen tussen arm en rijk groter. De groeiende ongelijkheid zal in de volgende jaren de daling van het aantal armen afremmen. Indien de economische groei en de inkomensverdeling op het niveau van de jaren 1980 waren gebleven, zou het percentage extreem armen in de meeste landen met een bijkomende vijf tot tien procent zijn gedaald. De ADB waarschuwt ervoor dat groeiende ongelijkheid leidt tot sociale spanningen en een lagere kwaliteit van de instellingen en het beleid.

Groeiende inkomensongelijkheid

De onderstaande tabel bevat de Ginicoëfficiënt en de quintielverdeling van 21 landen in twee meetjaren.

	Periode	Ginicoëfficiënt		Quintielratio (Bovenste 20% tegenover onderste 20%)	
		Beginjaar	Eindjaar	Beginjaar	Eindjaar
Armenië	1998-2003	35.01	33.80	5.87	5.08
Azerbeidzjan	1995-2001	34.96	36.50	6.00	5.96
Bangladesh	1991-2005	28.27	34.08	4.08	5.03
Cambodja	1993-2004	31.80	38.05	5.24	7.04
China	1993-2004	40.74	47.25	7.57	11.37
India	1993-2004	32.89	36.22	4.85	5.52
Indonesië	1993-2002	34.37	34.30	5.20	5.13
Kazachstan	1996-2003	35.32	33.85	6.20	5.61
Zuid-Korea	1993-2004	28.68	31.55	4.38	5.47
Laos	1992-2002	30.40	34.68	4.27	5.40
Maleisië	1993-2004	41.22	40.33	7.72	7.70
Mongolië	1995-2002	33.20	32.84	5.53	5.44
Nepal	1995-2003	37.65	47.30	6.19	9.47
Pakistan	1992-2004	30.31	31.18	4.22	4.46
Filipijnen	1994-2003	42.89	43.97	8.34	9.11
Sri Lanka	1995-2002	34.36	40.18	5.34	6.83
Taiwan	1993-2003	31.32	33.85	5.41	6.05
Tadzjikistan	1999-2003	31.52	32.63	4.97	5.14
Thailand	1992-2002	46.22	41.96	9.41	7.72
Turkmenistan	1998-2003	41.08	43.02	7.88	8.33
Vietnam	1993-2004	34.91	37.08	5.40	6.24

In 15 van de 21 landen is de inkomensongelijkheid toegenomen, zij het in sommige landen beperkt. De ongelijkheid nam het snelst toe in Bangladesh, Cambodja, China, Laos, Nepal en Sri Lanka. De ongelijkheid daalde heel licht in Indonesië en Maleisië, en sterker in Armenië, Kazachstan en Thailand. Maar tegelijk daalde in 19 van de 21 landen het aantal mensen dat in extreme armoede of in armoede leeft. Bangladesh en Pakistan zijn de uitzonderingen op deze regel. In de volgende tabel wijst een negatief cijfer op een positieve evolutie.

	Evolutie van de Ginicoëfficiënt – jaarlijks veranderingpercentage tussen de twee meetjaren	Evolutie van het aantal mensen dat minder dan 1 dollar per dag heeft (jaarlijks veranderingpercentage)	Evolutie van het aantal mensen dat minder dan 2 dollar per dag heeft (jaarlijks veranderingpercentage)
Armenië	- 1.27	- 26.05	- 6.91
Azerbeidzjan	0.72	- 24.46	- 5.29
Bangladesh	0.66	+ 0.52	- 0.31
Cambodja	2.50	- 2.91	- 1.96
China	1.35	- 8.75	- 4.86
India	1.39	- 1.60	- 0.61
Indonesië	- 0.02	- 9.13	- 2.15
Kazachstan	- 0.61	n.b.	- 1.16
Zuid-Korea	0.87	n.b.	n.b.
Laos	1.32	- 5.06	- 1.66
Maleisië	- 0.20	n.b.	- 6.13
Mongolië	- 0.16	- 2.61	- 1.23
Nepal	2.85	- 4.13	- 2.32
Pakistan	0.24	+ 0.36	- 0.46
Filipijnen	0.28	- 3.52	- 2.11
Sri Lanka	2.24	- 4.93	- 1.33
Taiwan	0.78	n.b.	n.b.
Tadzjikistan	0.87	- 16.9	- 8.07
Thailand	- 0.97	n.b.	- 3.73
Turkmenistan	0.92	- 27.16	- 29.60
Vietnam	0.55	- 10.75	- 4.84

De ADB bestudeerde in detail voor drie landen (India, de Filipijnen en Vietnam) welke factoren de toenemende ongelijkheid kunnen verklaren. We nemen hier de conclusies voor India over – ze gelden in min of meer dezelfde mate voor de andere landen. Het verschil in economische groei tussen het platteland en de stad is de belangrijkste verklaring. De schommelingen in de landbouwproductie accentueren deze verschillen nog. Landen waar een groot deel van de bevolking op het platteland woont, hebben over het algemeen een lagere inkomensongelijkheid. De ongelijkheid neemt toe wanneer industrie en diensten zich beginnen te ontwikkelen. Daar is de productiviteit hoger en de meest dynamische mensen migreren daarom naar de steden. Een tweede factor zijn de grote verschillen tussen deelstaten of regio's. De derde factor zijn de verschillen in opleiding: inkomens zijn hoger wanneer het gezinshoofd een hogere opleiding heeft en in de dienstensector werkt. Specifiek voor India zijn er dan nog de kasten: gezinnen uit lagere kasten zagen hun inkomen minder snel stijgen dan andere gezinnen. De meeste van de 21 landen zijn door een proces gegaan van marktgerichte hervormingen en minder staatsinterventie bij het bepalen van de prijzen, privatisering van publieke ondernemingen en het koppelen van de lonen aan de productiviteit van de onderneming of de sector. De integratie in de wereldeconomie (globalisering) heeft de economische groei versneld en het aantal mensen dat in armoede leeft doen dalen, maar heeft tegelijk de inkomensongelijkheid doen toenemen.

Wat kunnen regeringen doen?

“Het gecombineerde effect van marktgerichte hervormingen, globalisering en de invoering van nieuwe technologieën ligt meer dan waarschijnlijk aan de basis van de ongelijke groei van de gezinsinkomens (in Azië)... De best opgeleide mensen hebben het meest voordeel bij de nieuwe mogelijkheden, door hun diploma's (vooral informatica) of talenkennis (vooral Engels)... Een snel veranderende economische omgeving biedt ook individuen of individuele bedrijven de kans om superwinsten binnen te halen. De manier waarop die verdeeld worden, hangt af van het overheidsbeleid. Een sterke regering belast de superwinsten en gebruikt de opbrengst om publieke goederen te financieren. Maar zwakke regeringen creëren of bevorderen de omstandigheden waarin superwinsten mogelijk zijn en die superwinsten brengen de economische groei zelf in het gedrang.” (Aziatische Ontwikkelingsbank, blz. 79).

Populistische maatregelen om de rijken te doen betalen, zijn volgens de ADB geen oplossing. Die maatregelen zullen de groei afremmen en niet automatisch tot minder armoede leiden. Het terugdraaien van de economische hervormingen is ook al geen optie, net zomin als het ontkennen van de groeiende ongelijkheid. Want dat brengt de sociale cohesie en de kwaliteit van de instellingen en het beleid in het gedrang. Daarom moeten regeringen volgens de ADB pragmatisch te werk gaan en maatregelen nemen om de inkomensverwervende mogelijkheden van de armen te verhogen en de ongelijkheid van kansen tegen te gaan. Die maatregelen moeten gericht zijn op het verhogen van de productiviteit in plattelandsgebieden en in de informele economie, op inkomensverdeling en het uitbreiden van de sociale bescherming.

Het verhogen van de productiviteit op het platteland vereist overheidsinvesteringen in gezondheidszorg en onderwijs, maar ook in irrigatie, elektriciteitsvoorziening, wegen, landbouwondersteunende diensten zoals zaadbanken en prijsinformatie en financiële diensten voor kleine boeren zoals krediet en verzekeringen. In voorzichtige bewoordingen suggereert de ADB dat in sommige gevallen een landhervorming ten voordele van de armste boeren nodig kan zijn. Een hogere landbouwproductiviteit brengt ook voordelen met zich mee voor de andere activiteiten op het platteland. Wanneer het inkomen van de boeren hoger ligt, ontstaat immers meer vraag naar producten van andere sectoren.

Inkomensherverdelende maatregelen beginnen met het verminderen van de kansongelijkheid. Die ongelijkheid start al vroeg in het leven en daarom is een betere toegang tot basisonderwijs en gezondheidszorg van cruciaal belang. Het kan nodig zijn om minder overheidsgeld naar het hoger onderwijs te laten gaan en meer naar het basisonderwijs. De Aziatische Ontwikkelingsbank geeft ook enkele adviezen voor het belastingbeleid: maak de belastingbasis (de soorten inkomens en activiteiten waarop belastingen worden geheven) zo breed mogelijk, houdt het belastingpercentage dan weer zo laag mogelijk, maak de indirecte belastingen op het verbruik zo progressief mogelijk, verhoog de inkomstenbelasting op geldinkomens, verhoog de belastingen op huizen en gronden en voer een belasting op erfenissen in.

Regeringen moeten daarnaast ook hun systeem van sociale bescherming versterken. Tot nu toe stellen de meeste landen sociale bescherming gelijk aan sociale bijstand, dat wil zeggen hulp aan mensen in nood, slachtoffers van overstromingen of epidemieën, mindervaliden of extreem arme mensen. De ADB raadt regeringen aan om moderne vormen van sociale bescherming in te voeren. Nu is de sociale bescherming verbonden

aan de werkplaats: bedrijven betalen voor gezondheidszorg en pensioenen van hun werknemers, mensen die werkloos worden of actief zijn in de informele sector, genieten geen sociale bescherming meer. De overgang naar algemene systemen (zoals wij die in West-Europa kennen – E.V.) waarin bedrijven en de overheid betalen voor sociale bescherming en (bijna) de volledige bevolking rechtstreeks verzekerd is, zal volgens de ADB de economie ook meer flexibel en efficiënt maken. Er zal dan immers minder weerstand zijn tegen de sluiting van verouderde bedrijven en arbeiders zullen gemakkelijker herschoold kunnen worden. Maar herverdelende en beschermende maatregelen vallen niet uit de lucht. De ADB wijst op de noodzaak van doorzichtigheid en verantwoording van het beleid en op het belang van inspraak en politieke macht voor de mensen met een lager inkomen.

[literatuur]

ASIAN DEVELOPMENT BANK, *Report 2007, Part 1 – Inequality in Asia*, juni 2007

David DOLLAR, *Globalization, Poverty and Inequality since 1980*, World Bank Policy Research Working Paper 3333, juni 2004

INTERNATIONAL COMPARISON PROGRAM – WORLD BANK, *2005 International Comparison Program, Preliminary Results*, December 2007

MILANOVIC, Branko, *Global Income Inequality – What it is and why it matters?* World Bank Policy Research Paper 3865, maart 2006

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME – UNDP, *Human Development Report 1970 en 2007-2008*

Bijlage 1:

Trends in de evolutie van de index voor menselijke ontwikkeling

	1975	1985	1995	2005
Noorwegen	0,870	0,900	0,938	0,968
Nederland	0,873	0,899	0,934	0,953
Verenigde Staten	0,870	0,904	0,931	0,951
België	0,852	0,863	0,931	0,946
Stijgende HDI				
Chili	0,708	0,794	0,819	0,867
Brazilië	0,649	0,700	0,745	0,781
Thailand	0,615	0,679	0,691	0,777
China	0,530	0,595	0,721	0,743
Sri Lanka	0,619	0,683	0,745	0,674
Zuid-Afrika	0,650	0,699	0,551	0,619
India	0,419	0,487	0,453	0,547
Haïti	-	0,462	0,487	0,529
Bangladesh	0,347	0,392	0,453	0,547
Senegal	0,342	0,401	0,449	0,499
Burkina Faso	0,257	0,300	0,350	0,374
Dalende HDI				
Zimbabwe	0,550	0,645	0,613	0,513
D.R. Congo	0,414	0,430	0,391	0,411

Bron: UNDP, Human Development Report 2007-2008

Bijlage 2:

Levensverwachting bij de geboorte (in jaren)

	1960	1975	1987	2005
Dem. Rep. Congo	42	47	53	46
Senegal	37	41	47	62
Zimbabwe	45	53	59	41
Zuid-Afrika	49	55	61	51
Bangladesh	40	46	52	63
India	44	52	59	63
China	47	65	70	72
Filipijnen	53	59	64	71
Sri Lanka	62	66	71	72
Thailand	52	60	66	70
Brazilië	55	61	65	72
Chili	57	65	72	78
Haïti	42	50	55	57
Nederland	73	75	77	79
België	70	72	75	79

Bron: UNDP, Human Development Report, 1990 en 2007-2008

Bijlage 3:

Kindersterfte tot vijf jaar (aantal overlijdens per 1.000 levend geboren kinderen)

	1970	1985	2005
DR Congo	125	111	205
Senegal	122	97	136
Zimbabwe	93	80	132
Zuid-Afrika	76	63	68
Bangladesh	239	128	73
India	202	149	74
China	120	48	27
Filipijnen	90	73	33
Sri Lanka	100	43	14
Thailand	102	49	21
Brazilië	135	85	33
Chili	70	24	10
Haïti	135	-	120

Bron: UNDP, Human Development Report, 1970 en 2007-2008

Bijlage 4:

Alfabetiseringsgraad (percentage van de bevolking van 15 jaar en ouder dat kan lezen en schrijven)

	1970	1985	2005
DR Congo	41	62	67
Senegal	11	28	39
Zimbabwe	55	74	89
Zuid-Afrika	-	-	82
Bangladesh	33	33	48
India	34	43	61
China	33	69	91
Filipijnen	-	86	93
Sri Lanka	82	87	91
Thailand	77	91	93
Brazilië	79	78	90
Chili	66	95	96
Haïti	22	38	-

Bron: UNDP, Human Development Report, 1990 en 2007-2008

Bijlage 5:

Bevolkingsgroei (jaarlijkse procentuele gemiddelde groei voor de periode)

	1960-1988	1988-2000	2005-2015
DR Congo	2.7	3.2	3.2
Senegal	3.0	2.7	2.3
Zimbabwe	3.2	3.1	1.0
Zuid-Afrika	2.4	2.1	0.5
Bangladesh	2.7	2.2	1.6
India	2.2	2.0	1.4
China	1.9	1.3	0.6
Filipijnen	2.8	2.2	1.8
Sri Lanka	1.9	1.2	0.4
Thailand	2.6	1.4	0.6
Brazilië	2.5	1.8	1.2
Chili	1.9	1.5	1.0
Haïti	-	12.0	1.5

Bron: Human Development Report, 1990 en 2007-2008

Bijlage 6:

Percentage van de bevolking dat over veilig drinkwater beschikt

	1975	1990	2004
DR Congo	19	43	46
Senegal	-	65	76
Zimbabwe	-	78	81
Zuid-Afrika	-	83	88
Bangladesh	-	46	74
India	31	70	86
China	-	70	77
Filipijnen	40	87	85
Sri Lanka	19	68	79
Thailand	25	95	99
Brazilië	-	83	90
Chili	-	89	95
Haïti	38	47	54

Bron: Human Development Report, 1990 en 2007-2008

Bijlage 7:

Percentage van de bevolking dat in armoede leeft, volgens de verschillende armoedenormen (de percentages verwijzen naar nationale metingen uitgevoerd tussen 2000 en 2005)

	Eén dollar per dag	Twee dollar per dag	Nationale armoedenorm
Brazilië	7,5	21,2	21,5
Chili	2,0	5,6	17,0
Haïti	53,9	78,0	65,0
Thailand	2,0	25,2	13,6
China	9,9	34,9	4,6
Sri Lanka	5,6	41,6	25,0
Zuid-Afrika	10,7	34,1	?
India	34,3	80,4	28,6
Bangladesh	41,3	84,0	49,8
Senegal	17,0	56,2	33,4
Burkina Faso	27,2	71,8	46,4
Zimbabwe	56,1	83,0	34,9
D.R. Congo	?	?	?
	minder dan 50% van het mediaan inkomen		minder dan 4 dollar per dag
Noorwegen	6,4		
Nederland	7,3		
Verenigde Staten	17,0		
België	8,0		
Hongarije			15,9
Polen			20,6
Bulgarije			39,9
Roemenië			54,8
Rusland			45,3

Bron: Human Development Report, 2007-2008

